KIRJALLINEN ASIANTUNTIJALAUSUNTO

30.10.2018

Asia: Suuren Valiokunnan lausuntopyyntö valtioneuvoston kirjelmistä eduskunnalle

Alueellisena edunvalvojana Länsi-Suomen Eurooppa-toimiston (jäljempänä WFEO) asiantuntijalausunto keskittyy ns. rahoituskehysasetukseen liittyviin sisältöihin. Oheisessa lausunnossa arvioidaan erityisesti valtioneuvoston kirjelmiä alueelliseen kehittämiseen vaikuttavien laajempien kokonaisuuksien näkökulmasta. Erityisesti lausunto pyrkii, Suuren valiokunnan pyynnön mukaisesti, arvioimaan rahoituskehysten kokonaistasoa sivuten Suomen saantoon vaikuttavia kysymyksiä.

- **Mihin rahoituskehysten kokonaistason tulisi asettua, jotta ratkaisu ei lisää Suomen maksutaakkaa kohtuuttomasti, mutta mahdollistaa keskeisten EU:n painopisteiden toteutumisen ja turvaa Suomen kohtuullista saantoa?"**

- Miten rahat tulisi kohdentaa Suomelle ja EU:lle hyödyllisellä tavalla ottaen huomioon se, ettei EU:n toimintaa voida arvioida vain menojen ja tulojen perusteella, vaan suhteessa EU-jäsenyyden tuomaan lisäarvoon mm. kansantaloudelle. Miten ja millaisella rahoituksella kautta voidaan edistää EU:n ja kansallisia tavoitteita.

Rahoituskehysten kokonaistasoa tulisi tarkastella siten, että saanto Suomelle keskeisistä otsakkeista varmistetaan myös jatkossa. Kuluvalla kaudella Suomen saannosta n. 90% on tullut maatalouden, koheesiopolitiikan ja tutkimuspolitiikan kautta, mistä syystä myös näiden painopisteiden alueellinen merkitys on suuri. Komission esityksen mukaisesti ko. otsakkeiden osuus EU:n kokonaisbudjetissa on myös jatkossa vahva, tutkimus- ja innovaatiobudjettiin esitetään myös kasvua nykykaudesta.

Koheesio-otsake pyrkii vastaamaan aiempaa paremmin uusiin EU:n laajuisiin ja globaaleihin haasteisiin suunnaten varoja entistä vahvemmin esim. YK:n Agenda 2030 toteuttamiseen. Euroopan aluekehitysrahaston ja alueellisen yhteistyön instrumentin osalta komissio esittää entistä tarkempaa temaattista keskittämistä harvempiin painopisteisiin. *Esimerkiksi EAKR:n alla kehittyneempien jäsenmaiden esitetään keskittävän 85% rahoituksestaan temaattisiin painopisteisiin 1. ja 2., "Vihreämpi Eurooppa" ja "Älykkäämpi Eurooppa", joiden alla voidaan vastata mm. digitaaliseen muutokseen, innovointiin, ilmastonmuutoksen hillintään, ympäristöön ja vähähiiliseen talouteen siirtymiseen, kuten myös kiertotaloutta tukeviin toimiin ja työllisyyden ja osaamisen lisäämiseen.* Komission esittämät painopisteet ovat Länsi-Suomen näkökulmasta kannatettavia ja mahdollistavat panostukset alueelliseen innovaatiopotentiaaliin, johon älykkään erikoistumisen strategioiden kautta on jo kuluvan kauden aikana lähdetty panostamaan. Länsi-Suomen alueella tämä on merkinnyt panostuksia teknologioihin mm. energian, kybertuvallisuuden, metsäbiotalouden (ml. muoville vaihtoehtoisten materiaalien kehittämisen), automaation, robotiikan, tekoälyn ja agrofood-sektoreilla, samoin kuin osaamisen vahvistamiseen, yrittäjyyteen ja alueellisiin kumppanuuksiin. Euroopan Sosiaalirahaston alla toimenpiteet, joilla vastataan työpaikkojen ja työntekijöiden kohtaantohaasteisiin, turvaten yrityksille osaavan työvoiman saatavuus, ovat alueellisen kehittämisen keskustelujen keskiössä myös Länsi-Suomessa. Asetuskäsittelyssä tulisi varmistaa EAKR ja ESR -rahastojen yhteisvaikuttavuus.

WFEO kiinnittää erityistä huomiota otsakkeeseen 2 "Yhteenkuuluvuus ja arvot" ja Suomen mahdollisuuteen parantaa suhteellista saantoamme kyseisestä otsakkeesta, mikäli komission esitys toteutuu esitetyn kaltaisena. Komission ehdotuksen mukaan koheesiorahoitus laskisi noin 10 prosenttia nykykauteen verrattuna, kun vertailu suoritetaan EU27:n kesken. Vähemmän kehittyneille jäsenmaille allokoidun koheesiorahaston määrärahat vähenisivät jopa 45%, Euroopan sosiaalirahaston noin 7 %, kun taas Suomea erityisesti hyödyttävän Euroopan aluekehitysrahaston määrärahat kasvaisivat noin 2 prosenttia. Kokonaiskehitys rahaston kehityksessä voi olla Suomen näkökulmasta positiivinen määrärahojen koostuessa Euroopan aluekehitysrahaston ja Euroopan sosiaalirahaston tuesta.

Koheesiopolitiikan alla Suomen tilanne komission esityksen pohjalta on siis jo lähtökohtaisesti hyvä, mistä syystä realistisesti arvioiden Suomen neuvottelulähtökohta oman kansallisen saannon nostamiseksi saattaa olla heikko.

Suomella on mahdollisuus kuitenkin myös tulevassa puheenjohtajaroolissaan puolustaa uskottavasti erityisesti yhteisiä eurooppalaisia ohjelmia, mikä koheesio-otsakkeen alla tarkoittaa erityisesti Eurooppalaisen Alueellisen Yhteistyön instrumenttia (EAY/Interreg), jossa Suomen saanto komission nykyisen ehdotuksen pohjalta on putoamassa. Mm. vetoamalla ohjelman suosioon alueiden keskuudessa ja erityisesti Euroopan Parlamentissa, Suomi voi neuvostossa pyrkiä korjaamaan tietyin toimenpitein parantamaan myös omaa saantoaan ko. instrumentista.

Valtioneuvoston kanta Itämeren alueen merirajayhteistyön jatkumisen turvaamiseksi ja tarve huomioida se paremmin komission ehdotuksessa on ensisijaisen tärkeää Länsi-Suomen näkökulmasta erityisesti merirajaohjelmien tulevaisuuden kannalta. Suomen naapurimaidensa ja -alueidensa kanssa toteuttaman merirajayhteistyön jatkuvuuden edellytykset tulisi nostaa yhdeksi keskeiseksi teemaksi myös kansallisessa edunvalvonnassa. Komission esitys siirtää merirajaohjelmat osaksi kansallisia ohjelmia, tai mahdollisesti Itämeriohjelman alle, asettaa merirajaohjelmat eriarvoiseen asemaan maarajaohjelmien kanssa hallinnollisesti, mutta myös rahoituksen osalta.

Alustavien arvioiden mukaan rahoitus EAY -ohjelmista olisi putoamassa jopa -40% nykykaudesta. Arvioiden mukaan EAY-Interreg -tavoitteen laskentaperusteiden palauttaminen nykykauden mukaiseksi vaikuttaisi jäsenvaltiokohtaiseen laskennalliseen saantoon, eli varojen jakautuminen muuttuisi lähinnä jäsenvaltioiden kesken. Suomen osalta kokonaismuutos olisi positiivinen. Muutos ei siis vaikuttaisi koheesiopolitiikan kokonaisbudjettiin EU-tasolla, koska kyse on ennalta määritellyn rahasumman jakamisesta jäsenvaltioiden kesken.

Suomen saannon parantamiseksi EAY -instrumentista tulisi tarkastella useampaa tekijää:

a) *Mahdollisuudet palata nykylaskentamenetelmään, joka vaikuttaisi jäsenmaiden välisiin allokaatioihin?*
b) *Meri- ja maarajojen yhdenmukainen kohtelu sekä ohjelmatasolla että rahoituksen jaon osalta on varmistettava jo ennen Suomen puheenjohtajuuskautta* (Neuvoston ja EP:n keskustelujen pohjalta tähän on myös olemassa realistinen mahdollisuus). Yhdenmukaisen kohtelun tulisi tarkoittaa sekä nyk*yisen ohjelmarakenteen säilymistä että komission esittämän ja maarajoja painottavan, uuden allokaatiometodin uudelleentarkastelua*, *käytännössä paluuta nykyjärjestelmään tai korjausta maa- ja merirajojen saannon hyvin epätasapainoisissa prosenttiosuuksissa.*
c) *EAY-varojen varainjakokriteeristöä* (yleisasetuksen liite 22) tulisi rahoituskehys-neuvottelujen yhteydessä tarkastella kriittisesti oikeudenmukaisuuden, läpinäkyvyyden ja tilastojen kattavuuden (ml. 25 km) perusteella. Suomen merirajoilla on 10 -kertainen väestö harvaan asuttuihin maarajoihin verrattuna. Lisäksi ne ovat käytännön tasolla Suomen ”ainoat” EU-rajat (vrt. Ruotsin maaraja).

Lisäksi on huomioitava, että vaikka kyseessä on pieni ohjelma, on erityisesti Euroopan Parlamentti vaatinut EAY-ohjelmien budjetin suhteellista nostoa koheesiobudjetin sisällä jo vuosikausia. Paineet yhteiseurooppalaisten ohjelmien merkityksestä ja eurooppalaisesta lisäarvosta tullevat myös jatkossa erityisesti Euroopan parlamentin suunnalta. Suomen tulisi myös pitkällä tähtäimellä varmistaa, ettei EAY -ohjelmien allokaatiometodia muuteta Suomen kannalta kokonaisuudessaan epäedulliseksi, ottaen huomioon ohjelmien potentiaalin eurooppalaiseen, rajat ylittävään yhteistyöhön ja parlamentin pitkäaikaisen, vankan tuen instrumentin nostamisessa koheesiopolitiikan keskeiseksi välineeksi.

Komission esittämän, monimutkaisen laskentamallin rinnalla tulisi tarkastella ja arvioida, josko Suomen saannon näkökulmasta kannattaisi pysyä nykymallissa, jossa saanto määritellään NUTS3-tason (maakuntatason) asukasmääriin pohjautuen. Voitaneen perustellusti kysyä, eikö monimutkaisen, viidelle erilliselle kriteerille perustuvan laskennan sijasta yksinkertainen, läpinäkyvä, oikeudenmukainen ja hallinnollisesti kustannustehokas rakenne turvattaisi paremmin nykymallilla?

Länsi-Suomen alueella Interreg Europen rahoitusosuuden pieneneminen EAY-ohjelmien sisällä on herättänyt huolta. Interreg Europe on Länsi-Suomen näkökulmasta ollut erittäin hyödyllinen väline. WFEO tukee parlamentin raportöörin kantaa nostaa Interreg Europelle esitettyä rahoitusta. Länsi-Suomi on suhtautunut myös varovaisen positiivisesti komission esittämään innovaatioinstrumenttiin, jota on kritisoitu vahvasti sekä neuvostossa että Euroopan parlamentissa. Suomen kaltaisissa jäsenmaissa ja vahvasti innovaatioon panostavilla alueilla voidaan

nähdä innovaatiovälineen tuomat mahdollisuudet. **Koheesiopolitiikan tulee tukea Euroopan tulevaisuuden tekemistä: talouskasvua, eurooppalaista osaamista, laaja-alaista innovatiivisuutta, työllisyyttä ja pk-yritysten kilpailukyvyn kehittämistä. Näihin panostetaan Länsi-Suomessa ja mahdollisuus innovaatiovälineen hyödyntämiseen alueiden älykkään erikoistumisen fokusointien mukaisesti edistäisi kasvua ja elinvoimaa. Tästä** syystä olisi tärkeää, että Suomi pyrkii rakentavasti tarkastelemaan välineen mahdollisuuksia instrumentin tuoman eurooppalaisen lisäarvon pohjalta. Komission esittämää budjettitasoa tulisi vielä tarkastella, onko se realistinen ohjelmien käynnistysvaiheen tunnistetut haasteet huomioiden.

Maatalouden osalta tulisi varmistaa se, että Suomelle ja alueille merkittävän maaseudun kehittämisen ohjelmilla on myös esitettävien muutosten jälkeen mahdollisuus toimia tehokkaasti, ottaen huomioon, että Suomen saanto maksettua euroa kohden on tässä otsakkeessa ollut perinteisesti korkea.

Länsi-Suomen Eurooppa-toimisto yhtyy valtioneuvoston kantaan, jonka mukaan maaseudun kehittämisen tukitoimityyppien tulisi myös jatkossa mahdollistaa monipuolisesti maaseudun toimintaympäristön kehittämisen tukeminen. Digitalisaation kehittämisellä kaikkialla Suomessa voidaan mahdollistaa niin yritystoiminnan monipuolistaminen ja toimintaedellytysten kehittäminen. Kilpailukykyä, hyvinvointia, uutta työtä ja tuotantoa voidaan kestävällä tavalla luoda maaseudulla korkean osaamisen kautta. Leader -ohjelmien rooli on ollut keskeinen maakuntiemme kehittämistyössä. Yhteisölähtöinen paikallinen kehittäminen tuo mukaan paikalliset voimavarat, soveltuen paitsi maaseutualueille, myös kaupunkiseuduille.

Länsi-Suomen Eurooppa-toimisto ilmaisee huolensa ehdotetuista rajauksista yritysten käynnistystukeen, mikä voisi heikentää mahdollisuuksia nykyisestä osoittaa tukea yritysten käynnistämisen ja kehittämisen mahdollisuuksiin, valtaosan yrityksistä toimiessa ilman suoraa maatilakytkentää. Valtioneuvoston näkemyksen mukaisesti, tuen rajaaminen maa- ja metsätalouteen tai maatilan yritystoiminnan monipuolistamiseen jättäisi pahimmillaan ison joukon muita maaseudun yrityksiä tuen ulkopuolelle, ellei tukea ole tunnistettu tarpeelliseksi paikallisessa kehittämisstrategiassa. Puutteena voidaan pitää myös sitä, että asetusehdotukseen ei sisälly maaseutualueilla toimivien yritysten tuotteiden -ja palveluiden kehittämiseen ja neuvontapalveluihin tarkoitettua rahoitusta.

Länsi-Suomen Eurooppa -toimisto tukee Valtioneuvoston kantaa, jonka mukaan *tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa* tukemalla voidaan vahvistaa tiedon lisääntymistä, kestävää kehitystä, talouskasvun edellytyksiä, työllisyyttä ja koko EU:n kilpailukykyä sekä yhteiskunnallista kehitystä. Tutkimuksen ja innovaatioiden puiteohjelmasta rahoitettavan toiminnan tulee jatkossakin perustua korkeaan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan laatuun, ei kiintiöihin tai aluekriteereihin. *Tutkimuksen ja innovaatioiden puiteohjelma Horisontin osalta riittävän rahoitustason turvaaminen on myös alueellisesti tärkeää.* Riittävä rahoitustaso tutkimusohjelmissa riittää varmistamaan sen, että yhä useampi yliopisto, tutkija ja hyvä hanke voi saada rahoitusta EU-ohjelmien kautta.

Puiteohjelman hankkeet tarjoavat mahdollisuuksia sekä isoille että pienille yrityksille, korkeakouluille ja tutkimuslaitoksille. Alueellisesta näkökulmasta puiteohjelman hankkeet lisäksi voivat tukea paitsi korkeakoulujen, yritysten ja tutkimusorganisaatioiden keskinäistä yhteistyötä, myös tuoda mukaan alueellisen ja hallinnollisen näkökulman ja yhteyden.

Verkkojen Eurooppa -välineen osalta Länsi-Suomen Eurooppa-toimisto yhtyy Valtioneuvoston kantaan ja pitää positiivisena, että ns. Pohjanmeren-Itämeren ydinverkkokäytävää on jatkettu Helsingistä pohjoiseen Tornion kautta Ruotsin puolelle Luulajaan. Länsi-Suomi pitää kuitenkin huolestuttavana esimerkiksi Euroopan Parlamentin aluekehitysvaliokunnan esitystä olla allokoimatta koheesiorahastosta 10 miljardia Verkkojen Eurooppa -välineelle ja rahoitustason mahdollisen putoamisen vaikutukset ennalta tunnistetuille prioriteeteille tulisi ennakoida.

Tukikelpoisia hankkeita liikennealalla ovat perinteisten infrahankkeiden ohella myös merten moottoritiet, liikenteen uudet teknologiat ja innovaatiot, kuten automaatio ja vaihtoehtoisten polttoaineiden infrastruktuuri. Valtioneuvoston näkemystä siitä, että Verkkojen Eurooppa -rahojen käyttöä Suomessa tulisi ohjata myös tähän suuntaan, voi pitää lähtökohtaisesti hyvänä, unohtamatta kuitenkaan perusinfrastruktuurin tarpeita. Suomen saantoa Verkkojen Eurooppa -välineestä tulisi lähtökohtaisesti parantaa, ottaen huomioon, että pelkästään Länsi-Suomen alueella rahoituksen osalta on tunnistettavissa useampia akuutteja tarpeita tavara- ja henkilöliikenteen logistiikka- ja innovaatiotarpeiden osalta. Tästä syystä voimme tukea varauksetta valtioneuvoston esitystä siitä, että

suomalaisten osaamista rahoitushauissa tulisi Verkkojen Eurooppa -välineen osalta kehittää. Kansallisesti tulisi tarkastella suhteessa verrokkimaihin, minkälaiset rakenteet ja toimintamallit ovat omiaan kasvattamaan Suomen mahdollisuuksia kotiuttaa entistä enemmän rahoitusta Verkkojen Eurooppa -välineen kautta.

Euroopan taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen näkökulmasta koko Euroopan kehittäminen ja sen vahvuuksiin panostaminen on tärkeää. Yhteisteisten politiikanalojen asettamien tavoitteiden saavuttaminen on mahdollista yhteisin panostuksin, jota jalkautetaan käytännössä alueellisella ja paikallisella tasolla. Vastuullisuuden ja läpinäkyvyyden turvaamisessa kansalliset hallintomallit ovat keskiössä. Mitä lähempänä tuensaajakenttää ohjelmia rahoittava viranomainen toimii (välittävä toimielin), sitä paremmat edellytykset on myös suorittaa valvontaa ja ohjeistaa toimintaa.

Kaj Suomela
Maakuntajohtaja, Pohjanmaan liitto

Emilia Pernaa
Johtaja, Länsi-Suomen Europpa-toimisto